

הספרייה ובית המדרש

אם יצא לך פעם להכנס לספרייה, הרי שקבלת הוראה חד משמעית: הכנס, מצא לך את הספר המבוקש, מצא פינה ושב לקרוא, בשקט כמובן, כדי לא להפריע לשאר האנשים בספרייה. כל התהליך צריך להתרחש בסדר מופתי ובשקט מוחלט. הריצפה היא ריצפת לינולאום. הספרים כרוכים ביריעות פוליטילן, שמורים ומיוחסים. הריהוט מקובע למקומו. והמזגן, המזגן עובד דרך קבע גם הוא בשקט גמור, שלא להפריע.

לעומת זאת, אם יצא לך פעם להכנס לבית המדרש, הרי שלא קבלת שום הוראה. אתה צריך לפלס ולמצוא את נתיבך לבד. נכנסת ומצאת את הספר, השען על הסטנדר, ואפילו במרכז האולם. פנה הצידה את ערימות הספרים המגובבות עליו באי-סדר, והשמע לאזניך ולאזני החברותא שלך מה שפיך מדבר.

בא נתבונן בספרים. חלקם חדשים יצאו רק היום או אתמול מבית הדפוס, אחרים בלויים ומהוהים, אך בכולם הידים נוגעות. בכריכה בדף. כאן אין יריעות פלסטיק החוצצות בין גופו החם והנושם על הספר, לבין היד הלחה והמזיעה. בצד מונח ארגז פשוט למראה, שאליו מולכים כל הספרים שנקרעו ולא ניתנים יותר לשימוש. הריהוט נייד ברובו. כסאות, סטנדרים, סטנדריות. והמזגן?! המזגן, אם הוא עובד, הוא מזכיר דרך קבע את קיומו בטרטור קבוע שעוצמתו נעה בין גרגור חרישי להכרזה קולנית הנשמעת עד לשערי יריחו. לעולם אין הוא מצליח לקרר כראוי.

לכאורה שני מקומות, שני היכלות חכמה, ובכל זאת כל כך שונים זה מזה, אך מה טמון בהפרש הזה שביניהם? מה עושה את הספרייה לספרייה? מה עושה את בית המדרש לבית מדרש?

אם תשאלו אותי, נראה לי שמדובר כאן בשני דפוסי קיום: קיום מכני ולעומתו קיום חי.

הספרייה היא מקום למכונות איסוף מידע, למכונה אין מגע אישי ולכן הספרים קרים, מנותקים ובלתי אישיים, מכוסים ניילון. מעולם לא חשו במגע יד אדם, חיה, מרגישה, כואבת, שמחה, מתרגשת. זרים התחושות הללו לאותם ספרים קרים שבספרייה. המכונה אף לומדת לבד ולא מפריעה למכונות שכנות לתפקד. כמו כן, חייבים לספק למכונה תנאים אופטימליים לפעילות, לכן אפילו הריצפה נותנת תחושה של סטריליות. את האוירה ניתן למצות בשלט שבכניסה: "נא לשמור על השקט", ומתחתיו שלט המתאר את שעות הפתיחה והסגירה.

וכמובן מעל לכל המזגן החרישי, המקרר הבלתי מורגש, שמקפיא את כל התחושות והרגשות: "כאן פועלות רק מכונות קרות", הוא מכריז.

אך בבית המדרש כל ספר הוא אישיות וכשפותחים ספר, יוצא בעל המחבר של הספר ומרצה את טענותיו ואת סברותיו, באותה התרגשות, כמו ביום שניתנו בסיני. אם תיגע בספר תוכל לחוש בפעימות החיים שבקרבו. עד כדי כך

הספר חי, שיש שלב שבו הוא אפילו מת ומובל אחר כבוד לקברו, שנמצא במרחק זעום מקברו של הלימוד והעוסק בו. כאן העולם חי ורוגש ומתנוועע ומתווכח, כאן יש חבורת אנשים שבאה לא להתבטל כלפי העולם ולהגיד "מי אני בכלל"?! ואף לא לעוות אותו בבחינת "אני ואפסי עוד". כאן קיימים אצל כל אחד שני כיסים. באחד כתוב "בשבילי נברא העולם" ובשני "ואנכי עפר ואפר". כאן כואבים את כאב העשוק והיתום ושמחים את שמחת החתן והכלה, מתרגשים את שלושת הרגלים ומספידים בצער את ההולכים בדרך כל בשר: ספרים כאנשים.

בספריה אין "גניזה" כיוון שאין מוות ואין מוות כי אין חיים. אבל בישיבה הספר אולי נגנו אך דבריו שרירים וקיימים והמחבר שב ומרצה את טענותיו מבין דפי ספר אחר. אפילו הריהוט מזכיר את החיים בחוץ, הכל נייד, מודולרי, גמיש, משתנה ללא הרף, מצריך ארגון מחדש בכל רגע. כאן בכניסה (לו היה קבוע שלט) כתוב: "קרא והשמיע לאזניו - יצא, קרא ולא השמיע לאזניו - לא יצא". אבל אין שלט. כיון שאין כאן הדרכה חד משמעית לכולם, כל אחד מקבל הדרכה פרטית, המתאימה לנתיבו המיוחד בחיים, לכן גם אין זמני פתיחה, כאן שעוני הלימוד הם הנפש הרגישה, המוח הבוחן, והלב המרטט. והמזגן, המזגן הרעשני, החי בעצמו ושלעולם לא יצליח "לקרר כראוי" את דופק החיים ההולם באולם בית המדרש.

ספריה ובית מדרש. המקום הראשון יצירה קרה, קפואה ומנוכרת, האחרון רחם הולם המוליד בכל רגע ורגע חיים חדשים, ובורא ריבואי ריבואות של עולמות חדשים בכל רגע.

מה רב המרחק!

איש